

Ewa Bąk-Filipek

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

REGIONALNE ZRÓŻNICOWANIE PRODUKCJI MIĘSA WOŁOWEGO W POLSCE

REGIONAL DIFFERENCES IN BEFF MEAT PRODUCTION IN POLAND

Słowa kluczowe: region, zróżnicowanie, produkcja mięsa wołowego

Key words: region, differences, beff meat production

Synopsis. Rynek mięsa w Polsce nie jest jednorodny. Zmiany gospodarcze zachodzące w ciągu ostatnich dwudziestu lat doprowadziły do wyraźnego wyodrębnienia się rynku żywca i mięsa, a w jego obrębie kilku subrynków: żywca wołowego i cielęcego, żywca wieprzowego, drobiu i innych. W Polsce występuje regionalne zróżnicowanie produkcji mięsa spowodowane tradycją, uwarunkowaniami rynkowymi i pozarynkowymi. W artykule wskazano podstawowe różnice regionalne w wielkości i strukturze produkcji mięsa wołowego.

Wstęp

Rynek mięsa w Polsce jest jednym z ważniejszych rynków rolnych. Produkcja mięsa ulega w czasie wahaniom, które zależą m.in. od wielkości, struktury spożycia mięsa, od wysokości cen skupu żywca i poziomu cen detalicznych mięsa oraz jego przetworów.

Naturalną cechą produkcji rolnej jest jej zróżnicowanie przestrzenne. Dlatego jednym z problemów badawczych agrobiznesu stała się ocena przestrzennego zróżnicowania gospodarki żywnościowej, w tym produkcji i przetwórstwa surowców zwierzęcych. Rozpoznanie zróżnicowania w rozmieszczeniu bazy surowcowej powinno mieć aspekt praktyczny i może być wykorzystane do formułowania celów oraz kierunków rozwoju sektora rolno-spożywczego.

Ponadto, w zróżnicowaniu przestrzennym rolnictwa i przemysłu związanego z przetwórstwem produktów pochodzenia zwierzęcego tkwi nadal duży potencjał, którego racjonalne wykorzystanie może zwiększyć konkurencyjność poszczególnych regionów i branż [Wysocki, Waloch 2007].

Produkcja mięsa w Polsce

Produkcja mięsa w Polsce zależy w dużej mierze od pogłowia zwierząt gospodarskich. Po wejściu Polski do Unii Europejskiej zanotowano np. wzrost pogłowia bydła, które systematycznie rosło w latach 2005-2008. W 2009 roku odnotowano spadek pogłowia, który wyniósł ok. 1%. W przypadku pogłowia trzody chlewnej sytuacja była inna. Wzrost odnotowano tylko w okresie dwóch lat po akcesji, natomiast od 2007 roku notuje się stały spadek, który w 2009 roku wyniósł 7,4% w stosunku do roku poprzedniego. Na pozostałych rynkach żywca odnotowano wahania w liczbie zwierząt.

W 2009 roku stan pogłowia bydła zmniejszył się w ciągu półrocza i wyniósł w grudniu nieco ponad 5,5 mln sztuk. Dla produkcji mięsa wołowego najważniejsze jest pogłowie młodego bydła rzeźnego w wieku od 1 roku do 2 lat. Udział tej grupy zwierząt w liczbie bydła ogółem wyniósł nieco ponad 21%.

Tabela 1. Liczba zwierząt gospodarskich w Polsce w latach 2005-2009 [tys. szt.] (stan w czerwcu)
Table 1. The number of livestock in the years 2005-2009 [thous. Units] (as of June)

Lata/ Years	Bydło/Cattle		Trzoda chlewna/Pigs		Owce/ Sheep	Drób kurzy/ Polutry	Konie/ Horses
	ogółem/ total	w tym krowy/ including cows	ogółem/ total	w tym lochy/ including sows			
2005	5483,3	2795,0	18112,4	1813,2	316,0	134424	312,1
2006	5606,4	2823,8	18880,5	1856,4	300,8	124870	307,0
2007	5696,2	2786,7	18128,5	1767,4	331,9	133072	329,2
2008	5756,7	2806,5	15425,3	1366,8	323,6	128788	325,3
2009	5700,0	2687,9	14278,6	1373,8	286,4	124129	297,9

Źródło/Source: Użytkowanie gruntów... 2009

Tabela 2. Stan bydła w Polsce w 2009 roku
Table 2. Condition of cattle in Poland in 2009

Miesiąc/Month	Ogółem/ Overall	Cielęta poniżej 1 roku/Calves less than 1 year	Młode bydło 1-2 lat/Young cattle 1-2 years	Bydło w wieku 2 lat i więcej/Cattle aged 2 years and more		
				razem/total	krowy/ cows	mleczne/ dairy cows
tys. szt./thous. units						
Czerwiec/June	5700	1471,8	1203,7	3024,5	2687,9	2606,1
Grudzień/December	5590	1419,1	1192,8	2978,3	2678,2	2584,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS
Source: own study based on CSO data

Tabela 3. Bydło w Polsce według regionów/
województw w grudniu 2009 roku
Table 3. Cattle in Poland by regions / provinces
in December 2009

Region/ województwo/ Region/province	Bydło ogółem/ Total Cattle	W tym krowy/ Including cows
Polska /Poland	5 590 219	2 678 183
Region centralny/ Central Region	1 461 864	760 873
Łódzkie	477 866	226 998
Mazowieckie	983 998	533 875
Region południowy/ Southern Region	308 014	166 369
Małopolskie	187 527	114 947
Śląskie	120 487	51 422
Region wschodni/ Eastern Region	1 571 701	836 439
Lubelskie	369 222	187 517
Podkarpackie	113 361	78 539
Podlaskie	924 254	486 659
Świętokrzyskie	164 864	83 724
Region północno- zachodni/Northwest Region	964 731	359 224
Lubuskie	58 752	25 914
Wielkopolskie	814 779	294 586
Zachodniopomorskie	91 200	38 724
Region południowo- zachodni/South – West Region	220 408	92 563
Dolnośląskie	98 932	44 286
Opolskie	121 476	48 277
Region północny/ North Region	1 063 501	462 715
Kujawsko- pomorskie	478 346	189 506
Pomorskie	172 208	69 463
Warmińsko- mazurskie	412 947	203 746

Źródło/Source: Fizyczne rozmiary... 2010

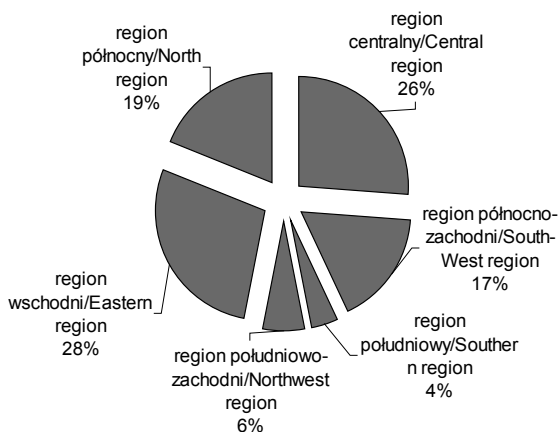
Dość znaczny był także udział cieląt, który wyniósł 25,4%. Cielęta stanowią znaczny potencjał dla dalszego rozwoju rynku wołowiny w Polsce.

W celu przeanalizowania zróżnicowania regionalnego pogłowia bydła obszar Polski podzielono na regiony, do których zaliczono poszczególne województwa. Analizując dane regionalne należy zwrócić uwagę na nierównomierne rozmieszczenie pogłowia bydła na terenie kraju.

Największy potencjał produkcyjny znajduje się w regionie wschodnim (28% krajowego pogłowia) oraz centralnym (26%) i północnym (19%).

Do regionów o najmniejszym pogłowiu bydła należy region południowo-zachodni (4% krajowego pogłowia) oraz południowy (6%).

Wahania i spadki w liczbie zwierząt gospodarskich znalazły odzwierciedlenie w wielkości produkcji mięsa ogółem. Ogólnie produkcja mięsa spadła o blisko 5%, jednak mięsa wołowego wzrosła o 2,6%, natomiast spadła o 10,4% produkcja mięsa wieprzowego.

Rysunek 1. Struktura pogłowia bydła w 2009 roku według regionów
Figure 1. The structure of the cattle population in 2009 by region

Źródło: jak w tab. 2
Source: see tab. 2

Produkcja żywca wołowego także była zróżnicowana regionalnie. Największa miała miejsce w województwach wielkopolskim i mazowieckim, w których wyprodukowano prawie 34% produkcji całkowitej, natomiast najmniejsza w województwach lubuskim (poniżej 1% krajowej produkcji) i zachodniopomorskim (1,8%).

Także regionalnie zróżnicowana była produkcja żywca cielęcego w Polsce. Największą produkcję cielęciny odnotowano w województwach mazowieckim (prawie 23% ogólnej produkcji) i podlaskim (17%), natomiast najmniejszą w województwach lubuskim, dolnośląskim i opolskim, w których łącznie wyprodukowano nieco ponad 2% produkcji cielęciny ogółem.

Tabela 4. Produkcja żywca rzeźnego wołowego w 2009 roku
Table 4. Production of bovine animals for slaughter in 2009

Województwa/ Provinces	Produkcja/ Production	Skup/ Purchase	Ubój/ Slaughter	Produkcja/ Production	Skup/ Purchase	Ubój/ Slaughter
	t			szt./pieces		
Polska/Poland	739699	565620	174079	1359562	1057864	301698
Dolnośląskie	18763	15571	3192	36465	30812	5653
Kujawsko-pomorskie	48013	34070	13943	83729	60874	22855
Lubelskie	51506	41455	10051	91509	73643	17866
Lubuskie	6448	4403	2045	12282	8631	3651
Łódzkie	75893	61078	14815	141826	116692	25134
Małopolskie	59734	51678	8056	112968	97093	15875
Mazowieckie	117896	90566	27330	224865	175784	49081
Opolskie	14044	9704	4340	26381	19237	7144
Podkarpackie	17669	14335	3334	33210	27831	5379
Podlaskie	73677	50861	22816	129376	90952	38424
Pomorskie	19409	13961	5448	36843	27836	9007
Śląskie	31465	26309	5156	60208	51174	9034
Świętokrzyskie	29293	20316	8977	53832	37890	15942
Warmińsko-mazurskie	31145	20668	10477	58905	37941	20964
Wielkopolskie	131709	100902	30807	232087	182789	49298
Zachodniopomorskie	13035	9743	3292	25076	18685	6391

Źródło: jak w tab. 2
Source: see tab. 2

Tabela 5. Produkcja żywca rzeźnego cielęcego w 2009 roku
Table 5. The production of animals for slaughter in 2009

Województwa/ Province	Produkcja/ Production	Skup/ Purchase	Ubój/ Slaughter	Produkcja/ Production	Skup/ Purchase	Ubój/ Slaughter
	t			szt./pieces		
Polska/Poland	61591	14365	47226	713103	190386	522717
Dolnośląskie	523	39	484	5667	374	5293
Kujawsko-pomorskie	1821	158	1663	22125	2114	20011
Lubelskie	7577	2542	5035	82522	31893	50629
Lubuskie	235	9	226	1830	103	1727
Łódzkie	4669	928	3741	55453	12519	42934
Małopolskie	5615	1007	4608	51384	10158	41226
Mazowieckie	14043	3732	10311	188204	58146	130058
Opolskie	535	10	525	6049	98	5951
Podkarpackie	6429	2160	4269	58571	21048	37523
Podlaskie	10615	1977	8638	132922	30964	101958
Pomorskie	598	42	556	7028	454	6574
Śląskie	852	108	744	8104	1028	7076
Świętokrzyskie	2244	326	1918	21203	2961	18242
Warmińsko-mazurskie	3542	966	2576	46000	15214	30786
Wielkopolskie	1654	152	1502	20361	1719	18642
Zachodniopomorskie	639	209	430	5680	1593	4087

Źródło: jak w tab. 2
Source: see tab. 2

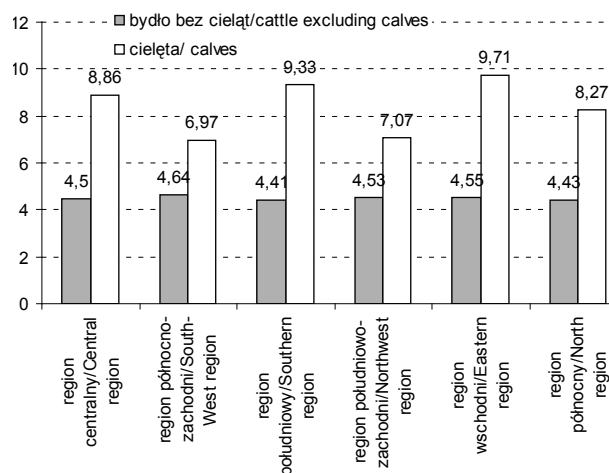
Tabela 6. Przeciętne ceny skupu żywca wołowego i cielęcego w 2009 roku
Table 6. Average procurement prices of beef and veal in 2009

Region/ województwo/ Region/province	Ceny skupu [zł/kg]/ Procurement prices [PLN/kg]	
	bydło bez cieląt/ cattle excluding calves	cielęta/ calves
Polska/Poland	4,52	9,21
Region centralny/ Central region	4,50	8,86
Łódzkie	4,71	8,34
Mazowieckie	4,35	8,99
Region południowy/ Southern region	4,41	9,33
Małopolskie	4,39	9,73
Śląskie	4,45	5,66
Region wschodni/ Eastern region	4,55	9,71
Lubelskie	4,85	9,32
Podkarpackie	4,38	10,19
Podlaskie	4,52	9,76
Świętokrzyskie	4,14	9,31
Region północno- zachodni/Northwest region	4,64	6,97
Lubuskie	4,20	5,28
Wielkopolskie	4,69	6,00
Zachodniopomorskie	4,38	7,75
Region południowo- zachodni/South- West region	4,53	7,07
Dolnośląskie	4,45	6,87
Opolskie	4,65	7,86
Region północny/ North region	4,43	8,27
Kujawsko- pomorskie	4,69	6,79
Pomorskie	4,12	7,05
Warmińsko- mazurskie	4,22	8,58

Źródło: jak w tab. 3
 Source: see tab. 3

Analizując regionalne zróżnicowanie cen skupu należy zauważyć, że regionem, w którym są najwyższe ceny skupu zarówno żywca wołowego, jak i cielęcego, jest region wschodni, do którego zalicza się województwa: podlaskie, lubelskie, podkarpackie i świętokrzyskie.

Najniższe ceny skupu żywca wołowego odnotowano w województwie pomorskim, natomiast najniższe ceny skupu żywca cielęcego w lubuskim.

Rysunek 2. Ceny skupu żywca wołowego i cielęcego w 2009 roku według regionów

Figure 2. Procurement prices of beef and veal by region in 2009

Źródło: jak w tab. 2

Source: see tab. 2

Ceny skupu żywca wołowego i cielęcego w Polsce

Jednym z najważniejszych elementów rynku, który w sposób istotny wpływa na warunki jego rozwoju, są ceny. Są one czynnikiem warunkującym utrzymywanie odpowiedniego поголівia zwierząt, a ich zmiany powodują zmiany w podaży i produkcji mięsa.

Ceny skupu na rynku żywca wołowego i cielęcego wzrosły po wejściu Polski do Unii Europejskiej w sposób gwałtowny, co nazwano nawet „szokiem cenowym”. W latach następnych uległy obniżeniu, jednakże są nadal na poziomie wyższym niż był notowany w okresie przedakcesyjnym.

Ceny skupu żywca wołowego i cielęcego są również zróżnicowane regionalnie. Oprócz warunków przyrodniczych, które tradycyjnie sprzyjają produkcji żywca, także ceny jako czynnik rynkowy przyczyniają się w znacznym stopniu do regionalnego zróżnicowania produkcji tych dwóch rodzajów mięsa.

Podsumowanie

Regionalne zróżnicowanie produkcji mięsa wołowego i cielęcego w Polsce ma swoje przyczyny zarówno przyrodnicze, jak i rynkowe. Zróżnicowanie geograficzne jakości gleb w Polsce oraz dominowanie gleb o niskiej jakości jest czynnikiem sprzyjającym powstawaniu trwałych użytków zielonych, a co za tym idzie rozwojowi produkcji wołowiny.

Tradycyjnie na terenach o niskiej jakości gleb rozwijał się chów bydła użytkowanego w kierunku mlecznym, ale również ze względu na dwukierunkowość jego użytkowania w Polsce, także w kierunku mięsnym. Regionem dominującym pod tym względem jest region wschodni Polski, a zwłaszcza województwa podlaskie i lubelskie.

Czynnikiem wtórnym do czynnika przyrodniczego, lecz bardzo ważnym z punktu widzenia opłacalności produkcji, jest czynnik rynkowy w postaci poziomu cen skupu. Jak wynika z badań także poziom cen skupu w tym regionie jest najwyższy, co wpływa na dalszy rozwój tego kierunku produkcji. Należy zwrócić uwagę także na fakt, że wraz ze zwiększoną podażą żywca wołowego rozwinęło się na tym terenie przetwórstwo mięsne, co jest istotnym dowodem na silny związek mięsnego przemysłu przetwórczego z bazą surowcową w terenie. Dlatego tak ważną staje się analiza przestrzennego zróżnicowania produkcji produktów rolnych, która pozwala w efekcie osiągnąć cel praktyczny w postaci rozwoju przetwórstwa i w sposób naturalny wpływać na konkurencyjność regionów.

Literatura

Fizyczne rozmiary produkcji zwierzęcej w 2009 r. 2010: GUS, Warszawa.
Skup i ceny produktów rolnych w 2009 r. 2010: GUS, Warszawa.
Użytkowanie gruntów, powierzchnia zasiewów i pogłowie zwierząt gospodarskich w 2009 roku. 2009: GUS, Warszawa.
Wysocki F., Waloch R. 2007: Regionalne zróżnicowanie produkcji rolniczych surowców zwierzęcych i ich przetwórstwa. Wyd. Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu. Poznań.

Summary

Meat market in Poland is not homogeneous. Economic changes taking place in the last twenty years have led to the emergence of a clear market for live cattle and meat, and within it a few submarkets – beef and veal – pork – poultry and others. In Poland there is regional variation due to the tradition of meat production, market conditions and out of the market. In the present study indicated the fundamental regional differences in the size and structure of beef production in Poland.

Adres do korespondencji:

dr inż. Ewa Bąk-Filipek
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Katedra Polityki Europejskiej, Finansów Publicznych i Marketingu
ul. Nowoursynowska 166
02-787 Warszawa
tel. (22) 593 40 80
e-mail: ewa.bak.filipek@wp.pl